

Tale til Modersmål-Selskabet i forbindelse med den internationale modersmålsdag
Alex Ahrendtsen, MF, Kultur- og Skoleordfører for Dansk Folkeparti
22. februar 2016

Tak til Modersmål-Selskabet for denne indbydelse til at tale. Det er virkelig en ære at få lov til at sige et par ord om dansk sprog og de tanker, vi gør os i Dansk Folkeparti om sproget. Det er samtidig en befrielse at få lov til at dvæle lidt ved emnet. Det er en næsten umulig opgave at føre en nogenlunde saglig debat om sprog i medierne. Enkeltord bliver blæst op. Nogle gange tænker jeg, at det er tidsspilde at tale om sproget og dets udvikling med journalister, især de elektroniske, fordi sprogdebatter kræver tid til nuancer, og det er der sjældent i en hurtig artikel, og det er så ærgerligt. For vi har brug for en debat om sproget. En levende debat.

Man tror jo ofte, at græsset er grønnere hos naboen. Men jeg har en fornemmelse af, at modersmålet tages mere alvorligt i andre lande. Der er en stolthed over modersmålet, som ikke længere rigtigt findes i Danmark. Jeg er fx dybt inspireret af Færøerne. 18 vindblæste øer med en befolkning på knap 50.000. Det er lykkedes dem imod alle betingelser at bevare og udvikle deres sprog gennem en målrettet indsats. På Island har det tidligere været endnu mere udtalt. Her så man det næsten som en verdenshistorisk opgave at bevare islandsk rent og purt, men i det senere år er man begyndt at slække på det og anvende dansk praksis, dvs. at man kun er normerende *i rådgivningen*. Man tillader fx en række fremmedord i islandsk. I modsætning til dansk bøjer man dem dog ofte efter islandsk skik. En app bliver til øpp i flertal. Ligesom barn bliver til børn. Så det sproglige instinkt er stadig bevaret.

I resten af Norden er man ligesom i Danmark normerende i rådgivningen. Kun Færøerne skiller sig ud ved konsekvent at oversætte fremmedord til Færøsk. I Frankrig har man i årtier forsøgt at gøre det samme som på Færøerne, men har for længst tabt, selvom software hedder *logiciel* og computer *ordinateur*. *Weekend* har for længst vundet over *fin de la semaine*, og færre siger i dag *courriel* og *toile* for hhv. mail og internet. I Tyskland er anglicismeudviklingen lige så udpræget som i Danmark. Her hedder en mobil *ein Handy* – udtalt händi. I Danmark ville man nok få en på bærret, hvis man bad om en handi.

Den tyske forfatter Timur Vermes gjorde i øvrigt grundigt grin med den tyske udtale af

engelske modeord i sin ustyrligt morsomme roman *Er ist wieder da*. Danmark og danskerne går dog videre end tyskerne, fordi vi også overtager angelsaksisk grammatik. I Italien er man langt mere konservativt indstillet. Dog har *capo* måtte vige pladsen for *un lider*. Det har historiske årsager. *Capo di tutti capi* kender I sikkert. Det er en mafiachef. Italienerne var dog i tvivl, hvad de skulle kalde Berlusconi, da han sad ved magten. Lider eller capo di tutti capi.

Gør det så noget? Sprog udvikler sig. Det er jo 1.500 år siden, at romerne holdt op med at sige *bellum* for i stedet at bruge det germanske *guerra*, der kommer af *war*. Sprog udvikler sig. Frem og tilbage.

Dansk genfandt noget af det nordiske ved det moderne gennembrud for over 100 år siden. Det var ikke et tilfælde, at hovedparten af forfatterne kom fra Jylland og Fyn, hvor det gennemgermaniserede københavnerdansk endnu ikke var slået helt igennem endnu. I dag er de truede ord i dansk ofte af tysk oprindelse. Det er jeg slet ikke ked af. Det er en god udvikling. Jeg glædes ofte over de nulevende kvindelige forfattere, som stilistisk skriver så smukt og enkelt. Indholdsmæssigt er det lidt tomt, men sprogligt er det så nordisk og klart. Det er jo interessant, at Modersmål-Selskabet staver sig med bindestreg mellem de to navneord, der begge er med stort. Det kender vi fra tysk grammatik. Det ville man ikke gøre på moderne dansk.

Så jo sprog udvikler sig. Det er egentligt historiens ironi, at det netop er engelsk, der har sat sig sådan på tronen, for egentligt er det et ret vulgært sprog. Sproghistorisk og lingvistisk er det dårligt fransk, dårligt dansk og dårligt tysk. Men måske er det også dets styrke. At det indoptager så mange ord helt uden problemer, og det forvandler og nyskaber ustandseligt. Men altid med hang til det latinske. Det er ikke nok at sige "to brag". Det bliver til "braggadocious", et ord som amerikanske præsidentkandidater i nogle uger brugte i et væk.

Så ja, sprog udvikler sig. Og ja, der er ikke noget, der hedder et rent sprog. Fransk er jo dårlig latin, og latin er vel bare dårlig indoeuropæisk, hvis man overhovedet kan sige, at sidstnævnte har eksisteret, selvom sprogforskningen i dag med sikkerhed siger, det har.

Hvorfor så i alverden bekymre sig om sproget, når det lever sit eget liv, og når det hele

tiden forvandler og udvikler sig? Og nogle gange endda til det bedre. Jeg har jo lige sagt, at dansk er blevet mere nordisk siden det moderne gennembrud. Vi siger *fødselsdag* i dag, mens HCA sagde *Geburtsdag*. Til gengæld har vi mistet de tre køn. Det er vel kun i enkelte dialekter, man finder dette, og her er de også på vej ud. I fynske enklaver og i det bornholmske sprog lever de tre køn endnu, men på Fyn er de ved at uddø. Vi bruger heller ikke konjunktivformer længere bortset fra *Kongen længe leve*.

Jeg fornemmer en enorm sproglig usikkerhed hos danskerne. Det skyldes flere ting. For det første er dialekterne ved at forsvinde. Det skaber et tomrum. Det, der var rigtigt i dialekten, føres over i et falsk rigsdansk og bliver hverken fugl eller fisk. For det andet har vi gennem mange år svigtet eleverne i skolen. Man har ikke villet terpe grammatik af misforståede hensyn til svagere elever. Men de har jo netop brug for at vide, hvad man gør og ikke gør. For det tredje skyller engelsk ind over os med den angelsaksiske verdens kulturprodukter. For folk er det pludselig meget nemmere at sige *flabbergasted* i stedet for forbavset.

I en tid med sproglig usikkerhed er der brug for faste regler. For rigtigt og forkert. Og nu er jeg endelig fremme ved kernen.

Vi er i en tid, hvor vi ikke længere kan have den luksus at arbejde med flere muligheder. Vi skal have et rigtigt komma. En rigtig bøjning. Jeg ved, at det ikke er let. Skal det så hedde *gol*, når vi nu siger *galede*? Eller skal det være *nævnte* frem for *nævnede*? Eller hvad med *forholdsordforbindelse* over for *forholdsordforbindelse*? Eller *i sommer* frem for *i sommers*? Skal vi til at skrive navneord med stort begyndelsesbogstav?

Nej, vi har jo ikke 1500-tallets hengivenhed over for Luthers tyske Bibel med stort begyndelsesbogstav længere, så 1948-stavereformen var egentlig en tilbagevenden til før Luther sproghistorisk set. Måske kunne vi på et tidspunkt overbevise svenskerne om at vende tilbage til det danske ø i stedet for det tyske omlyd ö, som de indførte efter det stockholmske blodbad. I dette svenske ö lever hadet til danskerne stadig, dog oftest gennem angreb på Dansk Folkeparti. Et dansk ø ville være et forsonende træk fra svensk side. Så sprog er også historie.

Ser man på Norge, er vores opgave forholdsvis overkommelig. Med valgfriheden mellem

bokmål og nynorsk har man i princippet opgivet korrekthed, for nynorsk bygger jo på dialekterne, og dermed har man givet frit slag for nordmændene med hundredvis af muligheder. Læser man Knut Hamsuns første roman *Sult* og følger ham helt op til hans sidste værk *På gengroede stier* kan man følge Norges sproglige udvikling. Den første bog er stort set skrevet på dansk, mens han slutter på norsk. Fra en fed dansk tone til en slank nordisk.

Nordmændene kunne ikke smide 400 års dansk herredømme ud af sproget og valgte mellemløsningen. På samme måde har vi ikke kunnet losse det plattyske, som udgør 40 % af vort ordforråd, i havnen. Men vi har mistet dialekterne, så derfor giver det ingen mening længere bare at lade det sejle og lade udviklingen klare det.

Jeg vil ikke dialekterne til livs. Jeg er helt tosset med fynsk. Det er så enkelt og smukt. At lytte til fynboerne, når de taler sammen, er ren musik. Her siger man hellere *høj i hatten* i stedet for *arrogant*.

Men Sprognævnet bliver nødt til at beslutte sig for en skriftlig rigsstandard. Jeg ved, at nogle straks vil indvende, at det har vi allerede. Men min indvending er, at man ofte kommer til at beskrive sproget i stedet for at sætte normer. Man vælger med andre ord en deskriptiv frem for en normativ tilgang. Det er for så vidt ikke Sprognævnets skyld. Det er Folketingets skyld. Nævnet gør egentligt bare, hvad vi beder det om. Derfor kunne jeg godt tænke mig, at nævnet blev normsættende. Dårligt dansk skal påtales. Dårlig stil skal påtales. Godt dansk skal læres. Lige som god stil skal læres.

Flere og flere bruger angelsaksisk ejefalds S med apostrof og usammensatte navneord. Skal vi acceptere, at sådan er udviklingen? Stilistisk ser man også forsøg på at gå franskmændene, englænderne og tyskerne i bedene med ophobninger af navneord. Dansk er nu engang smukkeste, når der er et udsagnsord i stedet for substantiveringer.

Sprognævnet har i et foretræde for Folketingets kulturudvalg advaret mod udviklingen. At dansk var på vej ind i sprogets døds spiral. Jeg havde før jul den fornøjelse at besøge Dansk Sprognævn. Det havde bedt mig komme. Sikkert på grund af mine mange kommentarer om dansk sprog gennem tiden. Det var en fornøjelse at sidde sammen med disse begavede sprog mennesker. De var dog ikke helt enige med mig i min kritik.

De synes selv, at de arbejder normativt. De kaldte det overvejende normativt, og de vælger som regel den mest konservative variant. De nævnte desuden Retskrivningsordbogen og Sproget.dk, som jo utvivlsomt støtter det normative arbejde. Og det er jo glimrende, at de arbejder overvejende normativt, men det er det lille ord "overvejende", der gør mig bekymret. For det betyder jo, at man godtager grammatiske fejl, som sprogbrugerne herefter får lov at normsætte. Et eksempel: I drømmer ikke om, hvor tit jeg i dag hører følgende: *Det virker bedst for Peter Jensen og jeg.*

Hvis vi fortsætter ad dette spor, skulle vi tage denne fejl til efterretning, hvorefter det om nogle år er korrekt dansk. Politikere siger oftere "skal ka" i stedet for "skal kunne".

Til gengæld støtter Dansk Folkeparti Dansk Sprognævns bestræbelser på at styrke dansk på det teknologiske område. Det arbejde, der sker i fagrådet for sprogteknologi og fagsprog, er jo forbilledligt. Vi vil gerne afsætte penge til at styrke dette yderligere. Og hvad er sprogteknologi så? Det er en bred vifte af teknologier.

Det er undervisningsprogrammer. Automatisk oversættelse. Grammatik- og stavekontrol. Kunstig intelligens. Intelligent søgning. Hjælpemidler til læsesvage. Digital sekretær. Computerspil. Talegenkendelse. Og her halter det gevaldigt. Sprognævnet fortalte mig, at Microsofts stavekontrol til dansk var blevet lavet af en nordmand. Kommunernes talegenkendelse blev lavet af belgiere. Apples talegenkendelse Siri blev tilgængelig på dansk i 2014, mens den allerede blev lanceret på engelsk, tysk og fransk i 2011. Der er afsat for få midler, og ekspertisen forsvinder langsomt. Der er stadig produkter, der ikke kan håndtere æ, ø og å.

Et flertal i Folketinget bestående af DF, S, SF og EL vedtog i 2008 en beretning om at oprette et terminologicenter, der skulle drive en flersproglig termbank. I 2008. Det er der ikke kommet noget ud af. I 2012 fremsatte jeg et beslutningsforslag om at styrke dansk sprog, herunder sprogteknologi. Jeg læser op fra forslaget:

"VII. Sprogteknologiske tiltag

Der satses fuldt og helt på udvikling af dansk sprogteknologi i form af erhvervsstøtteordninger og øremærkede midler til sprogteknologisk forskning og infrastruktur.

VIII. Sprogtermbank

Offentligheden skal have adgang til en national flersproget termbank, hvilket var en af de vigtige anbefalinger i »Sprog til tiden« fra 2008. Det vil gøre det lettere at undervise og formidle på dansk, så det helt undgås at udbyde uddannelser på engelsk for danske studerende.»

Det blev nedstemt af alle partier. Der har løbende været tiltag fra statens side, men det følger ikke gængse standarder, og det er ikke alment tilgængeligt. I lande som Norge, Sverige, Finland, Holland, Belgien og Letland er man meget længere fremme. EU har også nogle satsninger, herunder maskinoversættelse.

Det er jo indlysende, at dårlig sprogteknologi på sigt vil få indvirkning på sprogbrugen. Det er nok ikke nogen tilfældighed, at så mange danskere er begyndt at skrive sammensatte navneord usammensat fx *fransk brød* i stedet for *franskbrød*. Stave- og grammatikkontrollerne har været for dårlige, og det er jo delvist vores egen skyld. Jeg vil derfor fremsætte et beslutningsforslag, der skal gøre noget ved det.

Lad mig vende tilbage til beslutningsforslaget fra 2012. Lad mig læse op fra forslaget indledende tekst:

”Folketinget pålægger regeringen at forberede et forslag til en dansk sproglov. Formålet er at sikre en sammenhængende dansk sprogkurs, der bidrager til at styrke og udvikle det danske sprog som et helt og samfundsbærende sprog. Loven skal modvirke, at det danske sprog lider tab af overherredømme. Gennem loven skal det sikres, at det danske sprog bruges i flest mulige sammenhænge og ikke viger for engelsk m.v. inden for forskning og alle former for uddannelse fra 0. klasse til ph.d.-niveau og i erhvervslivet og den offentlige forvaltning. Der kan ved udformningen af lovgivningen skeles til Dansk Sprognævns »Dansk sprogs status 2012«. Det pålægges regeringen at fremsætte lovforslag inden udgangen af folketingsåret 2012-13.”

Det blev som sagt nedstemt. Det var ret nedslående. I 2006 havde Dansk Folkeparti fremsat et lignende forslag, hvilket medførte pæne ord og en beretning i udvalget. Jeg skrev så en opdateret og nyere udgave, som blev behandlet i salen i 2012. Denne gang var der ingen pæne ord. Det blev fuldstændig nedstemt. På seks år var Folketinget gået

fra at være imødekommende til at være direkte afvisende over for at styrke dansk sprog. Jeg var temmelig overrasket, men nu hvor jeg har det lidt på afstand, er jeg ikke længere så forbavset. Jeg har jo stadig erfaringerne fra valgkampen, hvor forslaget om punktafgifter på fremmedsprogede reklamer jo kom til at spille en rolle. Forslaget var en del af beslutningsforslaget fra 2006 og igen fra 2012.

Da en kvik journalist fra Altinget spurgte ind til vores kulturudspil, der indeholdt en styrkelse af dansk sprog, så tændte han på punktafgifterne, hvorefter historien rullede i medierne. Den københavnske presse kom stormende. Nogle var direkte forargede. Måtte de nu ikke sige *weekend* og *bacon*? Det kørte helt af sporet. Derfor trak Dansk Folkepartis ledelse stikket til forslaget, som indtil da havde været en del af vores politik. I en valgkamp er der ikke så meget andet at gøre. Jeg måtte trække fuldstændigt i land. Jeg kan dog trøste mig med, at jeg fordoblede mit personlige stemmetal.

Men hvorfor vakte et sådant forslag så meget postyr? De færreste medier gad høre på Dansk Sprognævnets direktør Sabine Kirchmeyer, da hun stilfærdigt påpegede, at fremmedsprogede reklamer var et demokratisk problem for indvandrere og ordblinde. Jeg ved godt, jeg blev gjort til grin, men det er et godt eksempel på, at man ikke gider at tale om sprogpolitik, uden at det bliver til pjat og pjank. Det irriterer mig, at jeg i mit eget land skal tiltales på engelsk i reklamer. Men i de talende klasser har man et enormt behov for at gøre det. Vi havde engang nogle vigtige mennesker fra Nordsjælland i foretræde i Kulturudvalget. En af dem talte om, hvor vigtigt det var at lave *brain breaks* i dagligdagen. Mit engelsk er nogenlunde, så jeg studsede. Jeg havde aldrig hørt dette udtryk før, men det kunne jo være, at det var noget helt nyt og fornemt fra USA. Jeg undersøgte sagen ved at tale med bekendte fra angelsaksiske lande.

Jeg har siden gjort det til en dyd at spørge folk fra disse lande om udtrykket. Jeg har talt med amerikanere, englændere, australiere. Ingen af dem har endnu hørt udtrykket *brain break*. Det findes ikke på engelsk. Det er altså en dansk opfindelse. Med andre ord dårligt dansk og dårligt engelsk. Det er ligesom *babylift*. Det er også en dansk opfindelse. Hvorfor gør vi det? Opfinder engelsksprogede ord?

Den helt indlysende grund er selvfølgelig status. Det er meget finere at sige *sniper* i stedet for snig- eller finskytte. Vi er ikke kommet meget længere end Holbergs *Erasmus*

Montanus eller *Jean de France*. Engelsk har bare erstattet latin og fransk.

Derfor er det så vigtigt med en sprogpolitik. For at genskabe dansk sprogs status. Og det haster. Mellem 20 og 25 % af alle universitetskurser bliver i dag udbudt på engelsk. Kommuner har fået lov til at oprette internationale folkeskoler, hvor de med skatteyderpenge i ryggen har engelsk, tysk eller fransk som undervisningssprog. Der er nu 13 internationale gymnasier, de såkaldte IB'ere. 56 % af de store danske erhvervsvirksomheder har engelsk som koncernsprog. De radikale har tidligere haft en ambition om at gøre engelsk til officielt sprog ved siden af dansk. Det har de indtil videre skrinlagt. Der er eksempler på, at folketingsmedlemmer ikke har kunnet få en dansk udgave af en engelsksproget tekst. Vi er med andre ord hastigt på vej til at gøre dansk til et almuesprog.

Og ja, engelsk udgør kun en forsvindende del af nye indlån, hvis vi sammenligner med tysk og plattysk, men nu er vi endelig så småt ved at slippe af med de mange germanismer og tyske låneord og blive nordiske, og hvad sker der? Vi fylder hullerne ud med engelske.

Det forunderlige er, at bortset fra engelsk så går det den forkerte vej med fremmedsprogene i Danmark. Der bliver færre og færre, der kan tale andet end engelsk ved siden af dansk. Tysk, fransk, spansk og italiensk kæmper for at overleve på universiteterne, selvom det ser ud til, at tysk så småt er ved at bide sig fast.

Og lad mig understrege. Jeg er en stor tilhænger af at styrke fremmedsprogundervisningen. Det var mig, der under folkeskoleforhandlingerne fik indført tysk fra femte klasse. Det er så uhyre vigtigt for Danmark, at vi er stærke i de europæiske hovedsprog engelsk, tysk og fransk. Jeg taler selv alle tre sprog, dog ikke lige godt alle sammen.

Jeg har også forståelse for, at engelsk er det internationale samfunds kommunikationsmiddel, og at forskningen foregår på engelsk. Men jeg har svært ved at forstå, at danske undervisere skal undervise danske studerende på engelsk. Især når rapporter har påpeget, at følgerne for de studerende er ringere indlæring, og at underviserne præsterer under vanlig standard på grund af haltende sprogkunderskaber. Det

er endnu mere grotesk at tænke på, at de selvsamme mennesker, der forsvarer undervisning på engelsk, er de samme, som forsvarer skattebetalt modersmålsundervisning til indvandrere. Danskere skal altså ikke undervises på deres modersmål, men svare skat for at få undervisning på engelsk, mens mennesker, der kommer fra en fremmed kulturkreds, skal have styrket deres modersmål, fordi det er gavnligt for deres indlæring.

Det stritter på mig, og det gør mig arrig. Jeg elsker sprog for højt til at gøre det til politik og ideologi, men noget skal der gøres. Derfor mine forsøg på at sætte en sprogdebat i gang. Det er ofte op ad bakke. Mange af mine kolleger fra de andre partier interesserer sig ikke en døjt for det. De kan ikke se et problem.

På godt og ondt afspejler de jo egentlig bare danskernes generelle holdning til deres sprog. Almindelig ligegyldighed og hvor er det *nice* at kunne slynge om sig med engelske fraser, for så er vi lidt som i USA, ikk'?

Dansk er ikke et truet sprog endnu. Men historien viser os, at det kan gå meget stærkt, hvis man ikke passer på.

Lad mig derfor slutte af med en lille solstrålehistorie. Ordnet.dk. Ordnet.dk har udviklet nogle glimrende digitale sprogværktøjer til både computer og smartphones. (Ups, to engelske i samme sætning.) De havde fået nogle penge til udviklingen, men da bevillingen udløb, manglede de 1,5 mio. kr. årligt til at opdatere og videreudvikle dem. Den tidligere radikale kulturminister ville ikke give dem pengene. Magisterbladet omtalte det i en artikel, som jeg læste, hvorefter jeg begyndte at stille spørgsmål til ministeren og indkalde hende i samråd. I begyndelsen nægtede hun overhovedet at efterkomme deres ønske, men efter en forespørgselsdebat, som jeg havde indkaldt til, og hvor der pludselig var udsigt til et flertal uden om regeringen, fordi Enhedslisten havde sagt, de ville stemme sammen med VKO, så endte det dog med en halv mio. kr. i 2016, hvilket ikke var nok.

Carlsberg-Fondet spædede til, så Ordnet.dk var sikret i 2016, men herefter så det sort ud. I september 2015 lancerede jeg så Dansk Folkepartis kulturudspil, der indeholdt sprogpoltiske tiltag. Ved finanslovsforhandlingerne lykkedes det at finde 1,5 mio. kr. til Ordnet.dk de næste tre år, så de kan videreudvikle deres flotte arbejde. Tilfældet ville, at

det blev offentliggjort samme dag, som jeg havde aftalt møde med Dansk Sprog- og Litteraturselskab, der driver Ordnet.dk. Det blev til tre glade timer hos dem.

Tak for ordet.

Du kan læse en omtale af arrangementet i Modersmål-Selskabets blad Sprog & Samfund #1/2016 og se en videooptagelse fra arrangementet på Modersmål-Selskabets facebookside <https://www.facebook.com/ModersmaalSelskabet/>